

NABLUSÎ, Abdülğanî b. İsmâil

(Bulak 1270; Kahire 1302, 1306). Divanın yayımlanmayan kısmında ise methiyeler, mektuplar ve aşk şiirleri yer almaktadır. **19. Nefehâtü'l-eshâr 'alâ Nesemâti'l-eshâr fi medhi'n-nebiyyi'l-muhtâr. Nesemâti'l-eshâr** adlı kendi bediyyesi üzerine yaptığı bir şerhtir (Bulak 1299; Dimaşk 1408/1988). **20. Burcu Bâbil ve şedvü'l-belâbil** (nşr. Ahmed el-Cündî, Dimaşk 1408/1988). **21. Şerhu Divâni İbni'l-Fârîz (Keşfü's-surri'l-gâmi' min şerhi Divâni İbni'l-Fârîz)** (Kahire 1279, 1323, 1972; Bulak 1289, 1310; Paris 1855; *eş-Şüfiyye fi şî'ri İbni'l-Fârîz*, nşr. Hâmid el-Hâc Abbûd, baskı yeri yok, 1408/1988). Nablusî'nin bu eser içinde yer alan, İbnü'l-Fârîz'a ait "el-Kaşîdetü'l-Hamriyye" sine yazdığı şerhi Emile Dermenghem Fransızca'ya çevirmiştir (*L'élloge du vin, al Khamriyya*, Paris 1931). **22. Tuhtetü zevi'l-irfân fi mevlidi seyidi Beni 'Adnân** (Dimaşk 1281, 1332). **23. et-Talâtü'l-bedriyye şerhu'l-Kaşîdeti'l-mudariyye.** Muhammed b. Saïd el-Büsürî'nin Resûlullah'a dair manzumesinin şerhidir (Hasan el-İdvî'nin *en-Nefehâtü's-Şâziliyye*'sinin kenarında, Kahire 1297). **24. el-Kevkebül-mütelâli şerhu Kaşîdeti'l-Gazzâlî** (İstanbul 1327). **25. Hulâsatü't-tahkîk fi beyâni hükmi't-taklîd ve't-telfîk** (İstanbul 1981). Şükrü Özen tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir (*Mezheplerin Doğuşu ve İctihad Tartışması*, İstanbul 1987, s. 123-155). **26. Tahkîku'l-kadiyye fi'l-fark beyne'r-rüşve ve'l-hediyye** (nşr. Muhammed Ömer Beyvend, Küveyt 1982; nşr. Ali Muhammed Muavaz, Kahire 1412/1991; nşr. Mebrûk İsmâil Mebrûk, Kahire 1994). **27. İzâhu'd-delâlat fi cevâzi semâ'i'l-âlât** (Dimaşk 1302; Bombay 1303; nşr. Ahmed Râtib Hammûş, Dimaşk 1401/1981). **28. Kifâyetü'l-gulâm fi erkânî'l-İslâm.** Hanefî mezhebine göre yazılmış 150 beyitlik bir eser olup (İskenderiye 1281; Dimaşk 1283; Kahire 1308) müellifi tarafından *Reşehâtü'l-aqlâm* adıyla şerhedilmiştir (Kahire 1322, 1325, 1377; nşr. Muhammed Hâlid el-Harse, yer ve tarih yok). **29. eş-Şulh beyne'l-ihvân fi hükmi ibâhati'd-duhân** (nşr. Muhammed Ahmed Dehmân, Dimaşk 1343). **30. Nihâyetü'l-murâd fi şerhi Hediyeti'bnî'l-İmâd.** Abdurrahman b. Muhammed el-İmâdî'nin ibadetlere dair eserinin şerhidir (nşr. Abdürrezzâk el-Halebî, Limasol 1994). **31. Zehâ'irü'l-mevâriş fi'd-delâleti 'alâ mevâzi'l-hadîs.** *Kütüb-i Sitte ile el-Muvaţta'n* fihristidir (I-IV, nşr. Mahmûd Rebî', Kahire 1352; I-III, nşr. Abdullah Mahmûd Muhammed Ömer, Beyrut 1419/1998). **32. Ta'tirü'l-enâm fi ta'**

biri'l-menâm. Halk arasında en meşhur eseri olup bir kısmı İbn Sîrîn ve Halîl b. Şâhîn'in aynı konudaki eserleriyle birlikte olmak üzere çok sayıda baskısı yapılmıştır (Kahire 1275; I-II, Kahire 1287, 1301, 1302, 1304, 1306, 1316, 1320, 1373/1953; I-II, Bulak 1294; nşr. Hanân Muhammed Nûr Tabbâre, Beyrut 1413/1993; nşr. Ömer Faruk et-Tabbâ, Beyrut 1415/1995). **Şehriyârî Süleyman Hasbî'nin Telmihu'n-niyâm fi tercemeti Ta'tiri'l-enâm** adıyla Türkçe'ye çevirdiği eserin (I-II, İstanbul 1306) yeni bir tercümesi Ali Bayram ve M. Sadi Çöğenli tarafından gerçekleştirilmiştir (İstanbul 1977). **33. Teşri'ü't-tağrîb fi tenzîhi'l-Kur'ân 'ani't-ta'rib** (nşr. Abdullah Ahmed el-Cübûrî, *Mecelletü Âdâbi'l-Müstasriyye*, XIII [1986], s. 147-179). **34. Şarfü'l-inân ilâ kırâ'ati Hafıs b. Süleymân** (nşr. Agnâtiyûs Abduh Halîfe, *el-Mesrik*, LV/3 [1961], s. 342-362; LV/4-5 [1961], s. 540-559; LVII/1 [1963], s. 106-132). **35. Leme'atü'l-envâr fi'l-maklû'î lehüm bi'l-cenneti ve'l-maklû'î lehüm bi'n-nâr** (nşr. A. Hayrî, Kahire 1372). **36. el-Kevkebû's-sârî fi hakîkati'l-cüz'î'l-ihyârî** (nşr. Muhammed Râgîb et-Tabbâh, Halep 1349/1931). **37. 'Alemü'l-melâha fi 'ilmi'l-filâha** (Dimaşk 1291, 1299; Beyrut 1979).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdülğanî b. İsmâil en-Nablusî, *el-Hakîka ve'l-mecâz fi'r-rihle ilâ Bilâdi's-Sâm ve Mısr ve'l-Hicâz* (nşr. Ahmed Abdülmecîd Herîdî), Kahire 1986, s. 44-46, 49, 91-93; Muhibbî, *Nefhatü'r-Reyhâne*, II, 137-159; Hüseyin Hoca, *Zeylû Beşâ'iri ehli'l-imân bi-fütühâti Âli 'Osmân* (nşr. Tâhir el-Ma'mûrî), Libya-Tunus, ts. (ed-Dârü'l-Arabiyye li'l-kitâb), s. 322-325; Murâdî, *Silkü'd-dürrer*, III, 30-38; Cebertî, *'Acâ'ibü'l-âşâr*, I, 154-156; Cemil el-Azm, *'Ukûdü'l-cevher fi terâcimi men lehüm hamsüne taşîfen fe-mi'e fe-ekser*, Beyrut 1326, s. 46-69; Serkis, *Mu'cem*, II, 1832-1834; Nebhânî, *Kerâmâtü'l-evliyâ*, II, 85-89; Abdülhay el-Kettânî, *Fihri'sü'l-fehâris*, II, 756-758; Bakri Alâ al-Din, *Abdalğanî an-Nablusî (1143/1731): Oeuure, vie et doctrine* (doktora tezi, 1985), Université de Paris, I-II; a.mlf., *Bir Çağın Öncüsü Abdülğanî Nablusî: Hayatı ve Fikirleri* (trc. Veysel Uysal), İstanbul 1995; Abdülkâdir Ahmed Atâ, *et-Taşavvufü'l-İslâmî beyne'l-aşâle ve'l-iktibâs fi 'aşri'n-Nablusî*, Beyrut 1407/1987; Ahmet Kamil Cihan, *Abdülğanî Nablusî'nin Hayatı ve Kelâmî Görüşleri* (yüksek lisans tezi, 1988), EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; M. Mutî' el-Hâfiz – Nizâr Abâza, *'Ulemâ'ü Dimaşk ve a'yânühâ fi'l-karnî's-sâlis 'aşer el-hicrî*, Beyrut 1412/1992, s. 79-84; M. Mutî' el-Hâfiz, "'Abdülğanî en-Nablusî: Dirâse fi hayâtihî ve a'mâlihî ve ahvâlihî", *et-Türâşü'l-'Arabî*, III/10, Dimaşk 1403/1983, s. 155-166; Züheyr Halîl el-Berkâvî, *'Abdülğanî en-Nablusî ve taşavvufüh*, Amman 2003; Ali Ma'bed Fergalî, *'Abdülğanî en-Nablusî: Hayâtühü ve ârâ'üh*, Kahire 1426/2005; E. Sirriyyeh, *Sufi Visionary of Ottoman Damascus: 'Abd al-Ghani al-Nablusî, 1641-1731*, London - New York 2005; a.mlf., "The Journeys of Abd al-Ghani al-Nablusî

in Palestine", *JSS*, XXIV (1979), s. 55-69; a.mlf., "The Mystical Journeys of Abd al-Ghani al-Nablusî", *WI*, XXV (1985), s. 84-96; Mişâl Cühâ, "'Abdülğanî en-Nablusî fi rahâlatihî ilâ Lübnân", *el-Fikrû'l-'Arabî*, IX/51, Beyrut 1988, s. 133-152; Carl Brockelmann, "'Abdülğanî", *IA*, I, 66-67; W. A. S. Khalidi, "'Abd al-Ghani", *EL*² (İng.), I, 60; M. Erol Kılıç, "Ekberîyye", *DİA*, X, 545; Nihat Azamat, "Kâdiriyye", a.e., XXIV, 134.

AHMET ÖZEL

NABLUSÎ, İsmâil b. Abdülğanî

(إسماعيل بن عبدالغني النابلسي)

İsmâil b. Abdülğanî b. İsmâil
ed-Dimaşkî en-Nablusî
(ö. 1062/1652)

Hanefî âlimi.

10 Zilhicce 1017 (17 Mart 1609) tarihinde Dimaşk'ta doğdu. Aslen Filistin'de Nablus kasabasına bağlı Cemmâin köyünden birçok Şâfiî âlimi yetiştiren İbn Cemâa el-Kinânî ailesine mensup olup dedeleri muhtemelen VI. (XII.) yüzyılda Dimaşk'a gidecek Sâlihiye semtine yerleşmiştir (İbn Os mân el-Miknâsî, s. 184; krş. Abdülğanî b. İsmâil en-Nablusî, *et-Teşri'ü'l-hâvî*, vr. 3). Babası ve dedesi de âlim olan Nablusî, Abdülğanî en-Nablusî'nin babası ve aynı zamanda *Hulâsatü'l-eşer* müellifi Muhibbî'nin akrabasıdır. On beş yaşında iken babasını kaybetti. Başta babası olmak üzere Dimaşk'ta Şerefüddin ed-Dimaşkî, Molla Mahmûd el-Kürdî, Ömer el-Kârî ve Abdurrahman el-İmâdî'den ders aldı. Abdüllatîf el-Câlikî'den fıkıh ve Necmeddin el-Gazzî'den hadis öğrenimi gördü. Nablusî, önceleri ataları gibi Şâfiî mezhebini benimsemiş ve bu mezhebe göre tahsil görüp İbn Hacer el-Eytemî'nin *Tuhtetü'l-muhtâc bi-şerhi'l-Minhâc* adlı şerhine bir hâşiye yazmış iken fikhî bir meselede yaptıkları tartışmada Hanefî bir öğrencinin kendisini bu mezhebi bilmemekle itham etmesinden duyduğu rahatsızlık üzerine Hanefî mezhebini inceledi ve bu mezhebe geçti.

1039 (1629) yılında Emeviyye Camii'nde ders vermeye başladı. Aynı yılın receb ayı sonlarında (Mart 1630 ortaları) İstanbul'a gidip Şeyhülislâm Zekeriyâzâde Yahyâ Efendi'ye mülâzim oldu. Daha sonra Dimaşk'a döndüyse de İstanbul'a birçok defa gidip geldi. Dimaşk'taki Kaymeriyye Medresesi müderrisliğine getirildi. Halep'te bulundu; 1050'de (1641) hac dönüşü Kahire'ye uğradı; orada Şehâbeddin Ahmed eş-Şevberî el-Hanefî ve Hasan eş-Şürübülâlî gibi Mısır ulemâsından öğrenim gördü; onlardan fetva verme, ders okutma ve

eser telif etme icâzeti aldı. Ardından İst-
tanbul'a gitti ve müderrislik görevine ilâ-
veten Sayda kadılığına tayin edildi. Sâlihi-
ye'deki Sultan Selim Camii müderrisliğine
gönderildi (1056/1646). Daha sonra bu gö-
revinden alındı ve İstanbul'a gidip görevi-
ne iade talebinde bulundu. Böylece Sahn-ı
Semân müderrisliği pâyesi elde etti (1060/
1650). Memleketine dönünce eser yazmak
ve ders vermekle meşgul oldu. Emeviyye
Camii'nde Beyzâvî tefsiri okuttu. Fıkıh, tef-
sir ve hadis ilimlerinde derin vukufu yanın-
da tarih ve edebiyat alanlarında da bilgi
sahibi idi. Öğrencileri arasında İbrâhim b.
Mansûr el-Fettâl, Dimaşk Hanbelî müftü-
sü Ebû'l-Mevâhib Muhammed b. Abdül-
bâki el-Hanbelî ve İbn İzzeddin diye tanı-
nan Seyyid Ahmed el-Beyrûtî bulunmak-
tadır. 26 Zilkade 1062'de (29 Ekim 1652)
Dimaşk'ta vefat etti ve Bâbüssağır Kabri-
tani'nda Cerrâh Camii yakınında aile me-
zarlığına defnedildi. Vefatına birçok kim-
se tarafından mersiyeler yazılmıştır (bun-
lardan ikisi için bk. Muhibbî, I, 410; Ab-
dülganî b. İsmâil en-Nablusî, *el-Haқиka*
ve'l-mecâz, s. 10-11).

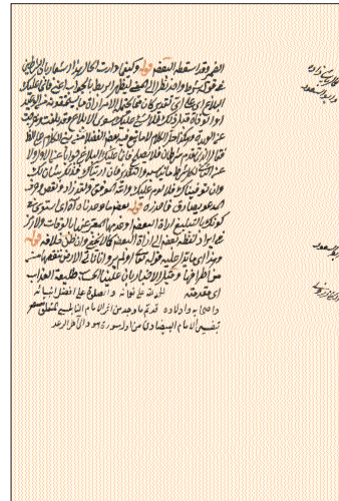
Eserleri. 1. *Hâşiye 'alâ tefsiri'l-Kâdi el-Beyzâvî. Envârü't-tenzil'in Hüd, Yûsuf ve Ra'd sûreleri üzerine bir hâşiye olup bu eseri okuturken kaleme almıştır* (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 231; Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, nr. 9861). 2. *Risâle fi tefsiri kavlihi te'âlâ: İnnallâhe ye'muruküm* (el-Bakara 2/63; bk. Brockelmann, II, 476). 3. *el-İhkâm fi şerhi Düleri'l-hükkâm*. Molla Hüsrev'in fıkha dair eserinin şerhi olan bu çalışma Nablusî'nin en önemli kitabı kabul edilmektedir. Müellif, müsveddesi on iki cilt tutan eseri "Kitâbü'n-Nikâh" a kadar dört büyük cilt halinde temize çektikten sonra bitiremeden vefat etmiştir. Bir yazmanın ilk cildinin sonundaki kayıttan (Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, nr. 7193) 1047 (1637) yılında Kahire'de tamamlandığı anlaşılmaktadır (Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, nr. 5184, 5185, 7193, 9857, 9859). Oğlu Abdülganî en-Nablusî bu kitapta başta *Nihâyetü'l-murâd fi şerhi Hediyeti'bni'l-İmâd* olmak üzere birçok eserinde iktibaslar yapmıştır. 4. *Mecmû'*. Fıkıh, tefsir gibi konularla ilgili nesir ve şiirlerden oluşan bir eserdir (Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, nr. 9132). 5. *Ecvibetü'l-işkâli'l-meşhûr fi ş-şalâti'l-İbrâhîmiyye* (*Risâle fi beyânî't-teşbih fi ş-şalât 'ale'r-Resûl*). Sallî ve Bârik dualarında Hz. Peygamber'e salâtnun Hz. İbrâhim'e salâta benzetilmesi konusunun ele alındığı risâlenin sonunda müellif aynı konuyu *el-İhkâm fi şerhi Düleri'l-hükkâm* adlı eserinde da-

ha geniş biçimde işlediğini ifade etmektedir (Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, Mecmû', nr. 177). 6. *'Uvnânu'l-âyât (Tertibü âyâti'l-Ḳur'âni'l-âzim)*. Vardar müftüsü Hâfız Mahmud Efendi'nin Kur'an âyetlerini daha kolay bulmak için baş taraflarını alfabetik olarak sıraladığı Türkçe *Tertib-i Zibâ* adlı çalışmasının Arapça düzenlenmesidir (Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, nr. 4267, 5387, 10081).

Ayrıca *Tahrîrü'l-makâl fi ahvâli beyti'l-mâl, Manzûme fi 'ilmü'l-ferâ'iz* (Muhammed b. Muhammed es-Secâvendî'ye ait *el-Ferâ'izü's-Sirâciyye* metnini manzum hale getirip bazı ilâvelerde bulunmuştur), *Tezkiretü efkari'l-fuḳarâ' li-hâzreti emîri'l-ümerâ'*, *el-İzâh fi beyâni haқиkati's-sünne, Risâletün fi beyâni fazileti leyleti'l-ḳadr bi-tefsiri sûreti'hâ, Tenvîrü'l-'ayneyn ve es-Şurâtü'l-mustaḳim fi't-taṣavvuf* adlı eserleri kaleme alan Nablusî, Kadî Muhibbüddin el-Hamevî'nin *Manzûme'siyle* İbrâhim el-Halebî'nin *Mülteḳa'l-ebḥur* ve Muhammed b. Abdullah et-Timurtaşî'nin *Tenvîrü'l-ebṣâr* isimli kitaplarına kısmî şerhler yazmıştır. Kaside, makta', müveşşah gibi birçok türde şiirleri mevcuttur (bazı örnekler için bk. İbn Şâşû, s. 64-67; Abdülganî en-Nablusî, *el-Haқиka ve'l-mecâz*, s. 8-10). Abdülganî en-Nablusî, Şemseddin adında bir kişinin kendisine Mısır'da babasının şiirlerini içeren bir divanını gördüğünü söylediğini, ancak kendisi henüz ergenlik çağına ulaşmadan babası vefat ettiği için bundan haberdar olmadığını ve babasına ait kitapların çeşitli sebeplerle kaybolduğunu belirtir (*el-Haқиka ve'l-mecâz*, s. 116).

BİBLİYOGRAFYA :

Keşfü'z-zunûn, II, 1199; Muhibbî, *Hulâsatü'l-eser*, I, 408-410; İbn Şâşû, *Terâcimü ba'zî a'yânî Dimaşk min 'ulemâ'ihâ ve üdebâ'ihâ*, Beyrut 1886, s. 63-67; Abdülganî b. İsmâil en-Nablusî,

el-Haқиka ve'l-mecâz fi'r-rihle ilâ Bilâdi's-Şâm ve Mısır ve'l-Hicâz (nşr. Ahmed Abdülmecîd Herîdî), Kahire 1986, s. 3, 7-14, 19, 78, 82, 116, 188, 326, 338, 390, 447-449, 456, 458; a.mlf., *et-Tefsîrî'l-hâvî 'alâ Tefsîri'l-Beyzâvî*, Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 199, vr. 3'; İbn Osman el-Miknâsi, *Rihletü'l-Miknâsi: İhrâzü'l-mu'allâ ve'r-raḳib fi haccı Beytillâhi'l-harâm ve ziyâreti'l-Ḳudsî's-şerîf ve'l-Halil ve'l-teberük bi-ḳabri'l-Habîb* (nşr. Muhammed Bû Kebûtî), Beyrut-Ebü-zabi 2003, s. 184; Brockelmann, *GAJ Suppl.*, II, 476; *İzâhu'l-meknûn*, I, 35, 155, 334; II, 66; *Hediyetü'l-ârîftin*, I, 218; Zirikî, *el-A'lâm*, I, 314; Kehnâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, II, 277; İzzet Hasan, *Fihrisü maḥḫûḫâti Dâri'l-kütübî'z-Zâhiriyye: 'Ulûmü'l-Ḳur'ân*, Dimaşk 1381/1962, s. 377; M. Mutî el-Hâfız, *Fihrisü maḥḫûḫâti Dâri'l-kütübî'z-Zâhiriyye: el-Fikhü'l-Haneḫi*, Dimaşk 1401/1980-81, I, 12, 22-25; II, 8-9, 146-147; a.mlf. – Nizâr Abâza, *'Ulemâ'ü Dimaşk ve a'yânühâ fi'l-ḳarni'l-hâdi 'aşer el-hicrî*, Dimaşk 1421, II, 112-115; Yâsin M. es-Sewâs, *Fihrisü maḥḫûḫâti Dâri'l-kütübî'z-Zâhiriyye: el-Mecâmîf*, Dimaşk 1403/1983, I, 103; Salâh M. el-Hiyemî, *Fihrisü maḥḫûḫâti Dâri'l-kütübî'z-Zâhiriyye: 'Ulûmü'l-Ḳur'âni'l-Kerîm*, Dimaşk 1403-1405/1983-84, II, 77-78, 209-210; III, 227-228; İhsan bint Saïd Hulûsî, *A'lâmü'l-fikr fi Dimaşk beyne'l-ḳarneyni'l-evvel ve's-şâni 'aşer li'l-hicre*, Dimaşk 1414/1994, s. 93-95.

ŞÜKRÜ ÖZEN

NABLUSÎ, Osman b. İbrâhim

(عثمان بن إبراهيم النابلسي)

Ebû Amr Alâüddin (Fahrüddin) Osmân b. İbrâhim b. Hâlid el-Kureşî es-Safedî en-Nablusî (ö. 660/1262)

Eyyübiler döneminde Mısır malî divanları ve uygulamalarına dair eserleriyle tanınan devlet adamı.

19 Zilhicce 588'de (26 Aralık 1192) Mısır'da doğdu. Hakkında bilinenler kendi eserlerinde verdiği bilgilerle sınırlıdır. Ailesinin Nablus'tan Mısır'a göç ettiği bilin-